

bahar 2000

YIRMİ BİRİNCİ YÜZYILDA YÜKSEKÖĞRETİM VİZYON VE EYLEM¹

UNESCO

Yükseköğretim Dünya Konferansı, Çalışma Raporu

Türkçeye Uyarlayan

Doç. Dr. Gülsüm BASKAN

GİRİŞ

Dünya değişimin, ama daha önce yaşananlardan çok farklı bir değişimin vazgeçilmez bir unsur olduğu bir çağa girmiştir.

Bu değişim, geçtiğimiz yaklaşık on yıllık dönemin uluslararası politika sahnesini derinden etkileyen kargaşalar içinde, kapsam olarak uygarlıkla ilgili olmuştur. Üç temel özelliği vardır: Sürekli ve kesintisizdir; hızlıdır ve daha da hızlanma eğilimindedir, dünyanın bütününü ve bireysel ve sosyal hayatın bütün alanları ve durumlarını etkilemektedir. Her şey değişmektedir. İş yaparken kullanılan zihinsel emek gittikçe artarken, kol gücüne dayalı emek kullanımı azaldığından işin tanımı değişmektedir. Ekonomik etkinlik, teknik temelleri ve organizasyon şekilleri, yapısı, gereksinimleri ve ekonominin normal fonksiyonlarının (ki bugün 'normal' sürekli değişimle birlikte gelişme ve yenilik anlamına gelmektedir) yerine getirilmesi için -en önemli unsur olan insanın sahip olduğu- bilgi ve beceriler açısından gereklilikler ile birlikte değişmektedir. Yeni etkinlikler ve etkinlik çeşitleri ortaya çıkmakta ve gelişmekteyken, başka etkinlikler gerileyip sonunda yok olmaktadır. Bu değişim, çalışan nüfusun değişik kategorilerinin sahip olmaları gereken becerilerde bir .değişikliğe yol açmakta, mesleki ve toplumsal bir seferberliğin yanı sıra yaşam boyu eğitim ve öğretimi gerekli kılmaktadır.

Toplumsal alandaki değişim daha az değildir. Toplumun kendi yapısı değişmektedir; nüfusu oluşturan farklı sosyal grupların oranları fark edilir oranda artmaktadır. Yeni gereksinimler ve yeni istekler ortaya çıkmaktadır. Ekonomik etkinliklerdeki değişiklikler istihdamın kapsam ve şartlarını değiştirmektedir. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin gelişimi sonucu büyük sosyal değişiklikler ortaya çıkmaktadır.

¹ UNESCO, Yükseköğretim Dünya Konferansı, *Paris, 5-9 Ekim 1998*, Yirmi birinci yüzyıldaki görev ve sorumlulukların bölgesel konferansların ışığı altında incelenmesi, Çalışma Raporu.

UNESCO

Farklı toplum kesimlerinin rolleri değişmektedir. Sivil toplum olarak adlandırılan kesimi oluşturan çok çeşitli sektör ve grupların genişlemesi, sayılan gittikçe artan birçok ülkede görülen bir eğilimdir ve bu eğilim yeni alanlara kaymaktadır. Aynı zamanda devletin rolü gelişmektedir, doğrudan müdahale edilen alanlar gittikçe azalmakta ve birçok durumda devlet müdahalesinin şekli değişmektedir. Geçtiğimiz yaklaşık on yıllık dönem içinde demokrasinin gelişmesi, yavaş kalmış ve birçok durumda belirsiz olmasına rağmen, yadsınamayacak düzeydedir.

Adetler, davranışlar, hayat biçimleri ile kişiler ve gruplar arası ilişkiler ve kadın-erkek ilişkileri zamanı içinde değişmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki devrim, değişimin muazzam bir hıza ulaşmasını sağlamıştır. Bunun zaten birçok alanda dikkati çekecek kadar büyük olan sonuçları başka alanları özellikle de bu etkilerin yeni yeni görülmeye başlandığı eğitim alanını da derinden etkileyecektir.

Bu dönüşümün ayırt edici özelliği zıtlıklardır. Dönüşümle birlikte dünya çapında toplumsal kutuplaşmalar artmakta, uluslar içinde ve uluslararası anlamda eşitsizlikler büyümekte ve yoksulluk, işsizlik, düşük istihdam ve istihdam dışı bırakılmaya yol açmaktadır. Daha önce yok olduğunu sandığımız bazı hastalıklarla yeniden uğraşmaya başladığımız bir dönemde başka korkutucu hastalıklar ortaya çıkmaktadır.

Doğanın tahrip edilmesi sorunu henüz çözülememiştir. Bir gelişim krizinden söz edilmektedir ve sanayileşmiş ülkelerle birçok gelişmekte olan ülke arasındaki uçurum genişlemeye devam etmektedir. Soğuk savaşın bitmesi evrensel barışın gelmesini sağlamamıştır. Belli bazı bölgelerdeki anlaşmazlıkların sona ermesini sağladıysa da, soğuk savaş sonrası dönemin belirgin özelliği etnik, dini, ve başka gruplar arasında kanlı iç savaşların diğer şiddet biçimleri ile birlikte hızla yayılması ve geride kalan ölüm, yıkım ve büyük nüfus göçleridir.

Bu sorunlar, insan hakları ihlallerinin birçok ülkede ısrarla sürdürülmesi ile birlikte, etik sorunların bir şeyler ifade ettiği herkes için insanlık bilincine birer saldırıdır. Bunlar bütün öğretmenleri, bütün eğitimcileri, bütün eğitim sistemlerini ve özellikle de yükseköğretimi etkilemektedir. Dahası, yükseköğretim son bilimsel gelişmelerin bazı olası uygulamalarının ortaya çıkardığı etik problemlerle en doğrudan ilgili kesimdir. Bu yüzden törebilimi koruma çabalarının en ön saflarında yer almaktadır.

UNESCO

Eğitimde yirminci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ve bazen "eğitim patlaması" olarak adlandırılan olağanüstü gelişme ile, dünya nüfusunun ortalama eğitim düzeyindeki çok büyük gelişme birlikte küresel ölçekteki en büyük değişimlerden birini oluşturlar. Bunun ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alanlardaki etkisi tam olarak kolayca görülebilir olmaktan uzaktır. İleride bu etkinin bizim düşündüğümüzden çok daha büyük olduğu ortaya çıkacaktır. Eğitimin bir bütün olarak gelişmesi ve bilginin kayda değer biçimde ilerlemesinde yükseköğretim-ki genişleme oranı en olağanüstü olan budur- belirleyici faktörlerden biri olmuştur. Birkaç on yıl içinde bilginin gelişme ve yayılma kapasiteleri ve pratik uygulamaları ile teknolojik yenilikler konusunda daha önce öngörülmeleyen bir artış sağlayan işte bu gelişmedir.

Bu kadar kısa bir süre içinde ortaya çıkan bu çok büyük niceliksel gelişme, karşılaştırılabilir bir oran ve derinlikle, yeni durumlara, gereksinimlere ve gereksinimlere uygun içeriksel ve niceliksel değişimlerle tamamlanmamıştır. Yeni bir yüzyılın eşiğinde olduğumuz bu dönemde yükseköğretim, öğretim yöntemleri, araştırmaları ve bilimsel çalışmaları açısından (iletişimin ve şimdilik kısmen ticaretin) küreselleşmesinin etkileri ve sonuçları yanında toplumların hayatlarının uluslararası etkilere açık olması, bilgi teknolojilerinin gelişmesi, istihdam ihtiyacının hızla artan yapısı ve kalifiye elemanlara olan ve sürekli artan taleple de uyumlu bir hale gelmelidir. Aynı zamanda genel bilgi düzeyi ve mesleki becerileri arttırmak için düzenlenen bilgi tazeleme kursları ve ileri düzeyde eğitimin yanı sıra kariyer değiştirme için yeniden eğitim yapılmasına olan ihtiyaç gittikçe daha öncelikli hale gelmektedir ve bu yüzden yükseköğretim bu konuya daha yakından eğilmeli ve etkinliklerinin entegre bir parçası yapmalıdır. "Uyumlu bir hale gelmek" yalnızca bazı düzenlemeler yapmak değil, aynı zamanda ve her şeyden önce, bu konularda öngörü sahibi olma, bu konuları etkileme ve kılavuzluk etme anlamına gelmektedir. yükseköğretim, sürdürülebilir ve karşılıklı olarak yararlı bir insan gelişimine yaptığı katkıyı arttırmalı ve bu konuya daha fazla odaklanmalıdır-bunu özellikle bilginin paylaşımını özendirerek, ulusal ve uluslararası düzeyde ortaya çıkan eşitsizliklerin azaltılmasını sağlayacak, işsizlik ve istihdamın engellenmesi ile savaşıacak, yoksulluğun ve istismar ve ayrımcılığın çeşitli biçimlerinin ortadan kaldırılmasını sağlayacak ve düzenli olarak devam eden çabalarla yapmalıdır.

Bugünün dünyasında bilginin giderek artan önemi ve yükseköğretim alan insanların sayısındaki artış, yükseköğretimin toplumu etkileme sorumluluğunu arttırmıştır. Bu sorumluluğu ve bu rolü tam olarak yerine getirmek için yükseköğretimin, 1996 ve 1998 arasında Havana, Dakar,

Tokyo, Palermo ve Beyrut'ta yapılan bölgesel konferansların ve Dünya Konferansı'na hazırlık amacıyla yapılan bütün konferansların sonuçlarının açıkça gösterdiği gibi, değişmesi gerekmektedir. Bu gerçekleşene kadar toplumun bütününün ve özellikle de Devletin yardımı ve artan desteği gerekmektedir.

Günümüzün bir özelliği olan çelişkiler ve paradoksların birçoğu yükseköğretimde de bulunmaktadır. Genel olarak eğitimin yada özel olarak yükseköğretimin gelişmesi toplumun fonksiyonlarını normal biçimde yerine getirmesi, gelişmesi, ve ekonomik, sosyal, kültürel, ahlaksal ve politik anlamda iyi durumda olması için bugünkü kadar gerekli hiç olmamıştır. Buna rağmen toplum eğitime, özellikle de yükseköğretime misyonunu tatminkar bir biçimde yerine getirmesi için gerekli kaynakları sağlamada isteksiz görünmektedir. Eğer bu tutarsızlığın üstesinden gelinemezse, bunun olumsuz sonuçları, yirmi birinci yüzyılda farklı sektörleri ve toplum hayatının çeşitli boyutlarını ciddi olarak etkileyecektir.

Bu durum, eğitim ve yükseköğretimin sorunlarına, eğitim kurumlarını pazarlanabilir mallar ve hizmetler üreten ekonomik oluşumlarımı gibi görme eğilimiyle ilişkisiz değildir. George Papadopoulos, işte bu yaklaşıma değinerek, "Seçim ve rekabete dayalı bir serbest piyasa ekonomisinin prensiplerinin eğitime uyarlanması sonucunda ortaya çıkan bir kargaşa"dan söz etmektedir².

Burada hüküm süren belirsizlik ve karmaşayı gidermek önem taşımaktadır. Piyasa kuralları ve rekabet mantığı eğitime ve yükseköğretime uyarlanamaz. Eğitimin, kendisine sağlanan kaynakları - amaçları ve görevleri doğrultusunda - mümkün olan en iyi biçimde kullanmasını ve yükseköğretime toplum tarafından daha çok önem verilmesini beklemek herkesin hakkıdır. Ancak eğitim yada yükseköğretim piyasa ve rekabet kriterlerine, ister eğitim kurumları arasında, isterse bu kurumlarla ekonomik yada başka türlü kuruluşlar arasında olsun, konu olamaz.

Eğitim ekonominin bir dalı değildir ve ne eğitsel süreç, ne bu sürecin nihai amaçları, ne de sonuçları yada "üretimi" ekonomininkilerle karşılaştırılabilir. Kendi içinde toplumun vazgeçilmez bir birimidir ve toplumun var olması için gerekli şartlardan biridir. Eğitim olmadan toplum olmaz. Eğitimin aynı anda kültürel, sosyal, ekonomik, ulusal ve etik işlevleri vardır. Toplumun bütününü ve kendisine gereksinim duyan çeşitli sektörleri ilgilendirir.

² Papadopoulos, G. 'Looking ahead: an educational policy agenda for the 21st century' in *European Journal of Education*, Vol. 30, No.4, 4 December 1995, p.494.

Toplumun sürekliliğini sağlar ve bilgi ve becerileri, geliştirilen normları, tarih boyunca insanlığın edindiği deneyimleri bir sonraki kuşağa aktarır. Toplumun ilerlemesini, gelişmesini, yenilenmesini ve değişmesini sağlayan kapasiteleri, ekonomik alan da dahil olmak üzere, yönlendirir.

Normal işleyişi ve ilerlemesine karşı bir engel teşkil etmiyorsa, toplum eğitime yaptığı katkılarda kesintiye gidemez. Genel olarak eğitimin, özellikle de yükseköğretimin toplum için giderek artan önemi ışığında ve eğitim sürecine katılanların sayısındaki düzenli artış göz önüne alındığında bunun tam tersinin yapılması gerektiği açıktır.

Devletin ekonomik alandaki rolünü azaltmasına yönelik bugünkü eğilim otomatik olarak eğitim alanına da uygulanamaz ve bu eğilim yükseköğretime yapılan kamu katkısının azaltılmasına yönelik ve yalnızca yükseköğretimde fırsat eşitsizliğine yol açacak olan parasal yükün büyük bir kısmının ailelere yüklenmesi ile sonuçlanacak doğrudan yada dolaylı baskıları haklı gösteremez. 1960 'larda bazı ekonomistler yükseköğretim sistemlerinin topluma yaptığı büyük katkıları araştırmış ve iş gücünün eğitilmesine ve yüksek becerilere sahip insan kaynakları yaratılmasına, böylece ekonomik gelişmeye bunların doğrudan katkı sağladığını bulmuşlardı. Bu bulgulardan yola çıkarak bu alanlara yatırım yapılmasını önermişlerdi. Bir süredir başka bazı ekonomistler, eğitim sistemlerinin farklı seviyelerine toplumun yaptığı harcamalardan çıkardıkları bazı sonuçlara dayanarak, yükseköğretimin temel eğitime oranla daha düşük bir katkı sağladığını gösterme çabası içine girmişlerdir.

Bu bağlamda savaş sonrası dönemin en tanınmış ekonomistlerinden Sir William Arthur Lewis'in (Ekonomi alanında Nobel Ödülü sahibidir) gözlemini aktarmak yerinde olacaktır: ``Ekonomistin bakış açısıyla bir okullar sisteminde bulunması gereken şeyleri tanımlamak zor değildir-genel ve özel eğitimin, değişik yaş guruplarındaki öğrenci sayıları ve farklı yeterlilik seviyelerinin doğru bir kombinasyonu". Bu 30 yıl önceydi. Şöyle devam etmiştir: "Farklı kombinasyonların piyasa değerleriyle maliyetleri karşılaştırarak hangisinin doğru olduğunu bulmada da kavramsal bir zorluk yoktur... Bu konuda karşımızda duran en büyük engel, ekonomistlerin bile piyasa değerlerini kullanılacak uygun değerler olduğuna inanmamalarıdır. Bu yüzden bu sorunla ilgilenmeyi daha temel değerlerle ilgilenen

UNESCO

düşünürlere bırakmaktan kaçınamayız"³. Bu bilgelik ve alçak gönüllülük övgüye layıktır.

Yine de "düşük geri dönüş oranları"na sahip yükseköğretimin kaynaklarında kısıtlamaya gidilecek ve böylece öğretim elemanlarına yapılan harcamanın azaltılmasıyla birlikte katılım ve araştırma çalışmaları azaltılacak ve tesisler, laboratuvar donanımı, vs.nin yenilenmesine yönelik her türlü girişim reddedilecekse bunun - yüksek teknik ve ileri teknolojisi, yeniliğe olan ihtiyacı yüzünden araştırma çalışmalarında sürekli ilerleme gereği ve değişik alanlarda, özellikle de yeni alanlarda, yalnızca bilgilerini güncel tutma ihtiyacı içinde değil aynı zamanda kişisel olarak ilerlemek , gelişmek ve yenilenmek zorunda olan yüksek kaliteli personele olan ihtiyacı ile - modern ekonomi için sonuçlarının neler olacağını gösterme gereği vardır.

O halde doğrusunu söylemek gerekirse yükseköğretimin toplum ve hatta ekonomi için önemi açısından doğru bir fikir oluşturmak için ekonomik kriterlerin kullanılması çok dar ve yetersiz bir bakış açısı olacaktır.

Ayrıca etkinlikleri yirmi birinci yüzyılın şekillendirilmesinde belirleyici bir faktör olacak erkekler ve kadınların büyük bir çoğunluğunun şu anda yükseköğretim kurumlarında buldukları yada önümüzdeki birkaç on yıl içinde buralarda eğitilecek olmaları ve bu kurumlarca yürütülen araştırmaların ekonomiyi ileri götürecektir pek çok yeniliklerin temelini oluşturacağı da hatırdan çıkarılmamalıdır. O halde yükseköğretimin "getirileri" nasıl ölçülebilir? Sir W. Arthur Lewis'in önerdiği gibi "bu sorunla ilgilenmeyi daha temel değerlerle ilgilenen düşünürlere bırakmak" gerekmez mi?

Yükseköğretimin ve genel olarak öğretimin sorunları yirmi birinci yüzyıla yaklaşırken toplumun karşı karşıya olduğu en büyük meselelerden biridir. Yükseköğretim, kendi açısından, dönüşüm halindeki bir dünyada misyonunu uygun biçimde yerine getirmek ve bir bilgi, enformasyon ve eğitim toplumu olacak yirmi birinci yüzyıl toplumunun gereksinim ve gerekliliklerini yerine getirmek için kendini hazırlamak göreviyle karşı karşıyadır.

Birkaç yıldan beri yükseköğretimin sorunları hakkında açılan büyük bir tartışma dünyanın çeşitli bölgelerinde UNESCO tarafında organize edilip yönetilmektedir. Akademisyenler, yükseköğretimde karar alma konumunda

³ Lewis, W.A. 'Economic aspects of quality in education', in **Qualitative Aspects of Educational Planning**. IJNESCO-UEP, 1969, p.87

UNESCO

olanlar, öğrenciler ve öğrenci organizasyonlarının temsilcileri ve değişik toplumsal aktörlerin katıldığı sayısız istişare ve toplantılar yapılmıştır. 1996'dan 1998'e kadar yapılan beş bölgesel toplantı Ekim 1998'de yapılması planlanan Dünya Konferansı'nın hazırlıklarında çok önemli bir aşama teşkil etmiştir. UNESCO yükseköğretim alanında dünya çapında bir tartışmaya ve bu çapta bir seferberliğe ilk defa öncülük etmektedir ve bu çabanın sonuçları şimdiden dikkate değer boyutlara ulaşmıştır.

Bir çatı oluşturulması ve tartışmalara yardımcı olması amacıyla LTNECO Sekreterliği tartışmanın dört ana konuda - ilişkililik, kalite, yönetim ve finansman, işbirliği odaklanmasını önermiştir. Önerilen konuların makul bir sayıyla sınırlandırılmasına yönelik bu yaklaşım tartışmanın aşırı farklı yönlerle gitmemesi için tasarlanmıştır. Konuların seçimi, ilişkililik ve kalitenin en önde yer alması ile, tarihin bu dönemi için yükseköğretimle ilgili olarak çok önemli olan yada daha önce ortaya çıkmamış yada değişik şekillerde görülmüş konuların (özellikle çeşitlilik, esneklik, öngörülülük, sorumluluk, herkes için yaşam boyu eğitime yönelik bir değişim ve genişleme, vs.) ortaya çıkarılmasının yanı sıra uzun zamandır sürüp gelen ve kendileri de temel sorunlardan olan bazı konuları (misyonlar, üniversiteye girişte fırsat eşitliği, özerklik ve akademik özgürlükler; araştırma, eğitim ve öğretimin fonksiyonları; etik, kültürel ve eleştirel fonksiyonlar; toplumla ve belli başlı aktörleriyle ilişki ve karşılıklı etkileşim; yönetim ve finansman; işbirliği, vs.) yeniden açıklamaya yardımcı olması bakımından yapılmıştır.

Bu seçilmiş yaklaşım, bu şekilde yükseköğretim alanındaki çeşitli bölgelerde çok büyük bir oranda ortak olan ana sorunları, trendleri ve zorlukları belirleyip tanımlamaya ve böylece Dünya Konferansı'nın yükseköğretim için, eğitim alanında ve bilginin geliştirilmesi konusunda toplumun bütün etkinlikleri içinde can alıcı bir öge olarak düşünülen "Gündem 21" i oluşturmasına yardımcı olmuştur.

Bu rapor Havana (Kasım 1996), Dakar (Nisan 1997), Tokyo (Temmuz 1997), Palermo (Eylül 1997) ve Beyrut'ta (Mart 1998) yapılan konferanslarda kabul edilen metinler baz alınarak yapılan bir çalışma sonucu, bu metinlerde yükseköğretimle ilgili olarak önemli kabul edilen konuların ve bu metinlerdeki analizlerin, yorumların, alınan pozisyonların ve önerilerin, sorunlar, trendler, zorluklar ve endişeler konusunda, bölgesel ve ulusal durumların çeşitliliği ve yükseköğretimin ve genel olarak eğitimin gelişmişlik düzeyindeki farklılıklara rağmen, ortak bir noktaya ne kadar yaklaştığını ve hatta kesiştiğini tanımlama çabasının bir sonucudur. Bu rapor bu şekilde Dünya Konferansı'nın, bütün katılımcıların karşılaş

ilgilendiği ve ortak eylem için bir temel oluşturması olası, sonuçlar ve öneriler formüle etmesine yardımcı olmak amacını taşımaktadır. Metinle in incelenmesi ile, bölgeler arası farklılıklar yüzünden ortaya çıkabileceği tahmin edilebilecek, farklılıklardan daha fazla ortak nokta ve benzerlik olduğu sonucuna varılabilir. Örneğin, bölgesel konferanslar sonucu kabul edilen metinlerden, yukarıda parantez içinde belirtilen sorunların, dünyanın çeşitli bölgelerinde yükseköğretimin karşılaştığı ve ilgilendiği sorunlar olduğu sonucu çıkmaktadır.

Bunlar, bu raporun bölümlerinin, ana sonuçları ve önemli noktaları aşağıda kısaca özetlenmiş olan temalarını oluşturan, bazı durumlarda bir arada gruplanmış, konularıdır. Bölgeler konferansların özet halinde sunulan analizleri, pozisyonlar ve önerileri her bir bölümün temelini oluşturmaktadır. Ayrıca farklı bölümlerde yer alan belli trendlere ve gözlemlere ait çeşitli referanslar verilmiştir.

Yükseköğretimin Misyonları

- (i) Yükseköğretimin en yüce amacı birey olarak insana ve topluma hizmet etmektir.
- (ii) Yükseköğretimin, araştırma ve sorgulama çalışmaları, eğitim ve öğretim yöntemleri, farklı toplumsal aktörlerle ortaklaşa yaptığı etkinlikler ve işbirliği çalışmaları aracılığıyla toplum ve birey için daha iyi bir geleceğe giden yeni yollar bulması ve bu geleceğe yön ve biçim vermesi beklenmektedir. "Geleceği keşfetmek" için kapasitelerin geliştirilmesi ve öngörü bu yüzden yükseköğretimin ilgi alanına tam olarak girmelidir.
- (iii) Bu dayanak noktasından hareketle iki görevi vardır: (a) yoksulluk, açlık, cahillik, sosyal dışlanma, uluslararası ve ulusal alandaki eşitsizliklerin artması, sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçurumun genişlemesi çevrenin korunması gibi ana küresel, bölgesel ve yerel sorunların çözümünde aktif olarak yer almak ve (b) özellikle alternatif öneri ve tavsiyeler yaparak sürdürülebilir insani gelişim, bilginin paylaşımı, insan haklarına evrensel boyutta saygı, kadınlar ve erkekler için eşit haklar, kendi kurumları içinde ve toplumda adalet ve demokratik prensiplerin uygulanması; uluslar arasında ve etnik, dini, kültürel ve diğer gruplar arasında anlayış, şiddet içermeyen ve barış yanlısı bir kültür ile entelektüel ve ahlaksal dayanışmayı ilerletmek için bıkmadan usanmadan çalışmak.

UNESCO

- (iv) Geleneksel misyon olan, bilginin araştırma ve entelektüel yaratım yoluyla sürdürülmesi, artırılması ve yayılması ve bilgiyi çeşitli yollarla öğretip herkese ulaştırmak temeldir. Bu, ilim ve teknolojinin yanı sıra sosyal ve beşeri bilimleri ilgilendirir ve toplumun gereksinimleri ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi ile birlikte ilerideki yıllar için önceden tahmin edilebilecek ana dünya trendlerinin dikkate alınması gerektiğini ima eder. Var olan bilgiyi elde etme ve uygulamak ve yeni bilgi üretmek için kendi içinde bir kapasite geliştirme görevi de vardır. Uygun öğretim açısından görevi, geniş kapsamlı bir eğitim vererek sorumluluk sahibi, aydın ve aktif vatandaşlar yetiştirmek (Havana) ve çok yönlü kişilik gelişimini (Palermo), özel ve temel disiplinlerde çok iyi bir eğitimin yanı sıra iyi bir genel eğitim ve öğrencilere öğrenmeyi öğrenme ve girişken olmayı öğrenme konularında yardımcı olabilmek de dahil olmak üzere, sağlamaktır. Bu misyonun önemli bir etik ve vatandaşlık boyutu vardır, çünkü bu, öğrencilerin sorumluluk sahibi ve kendini adanmış vatandaşlar olarak yönlendirilmelerini sağlayacak bilgiyi, becerileri, tutumları, değerleri ve yetenekleri kavramalarına, yükseköğretimin yukarıda paragraf (iii)de kısaca açıklanan misyonu ile uyum içinde, yardımcı olacaktır. Gelecekte artan bir öneme sahip olacak bir yanı daha vardır - bu, bilgi ve becerilerin güncelleştirilip geliştirilmesi ve daha ileri eğitim yada mezunların yada mezun olmayanların kariyer değiştirmek için yeniden eğitilmesidir.
- (v) Yükseköğretimin toplum içindeki en önemli misyonlarından biri kültürel ve etik misyonudur. yükseköğretimin, kültürel kimliği savunup koruması, kültürel değerlerin yayılması ve üretilmesini teşvik etmesi, kültürel çeşitliliği koruyup desteklemesi ve kültürler arası anlayış ve uyumun geliştirilmesi ve kültürlerin karşılıklı olarak zenginleşmesi konularında çalışması beklenmektedir. Kültürel değerlerin yayılması, ki bu etik düşüncelerle bağlantılıdır, yükseköğretimdeki bütün eğitim programlarının içine nüfuz etmelidir.
- (vi) Yükseköğretimin ana misyonlarından biri herkes için yaşam boyu öğrenime katkıda bulunarak, böyle bir eğitimin vazgeçilmez bir ögesi ve itici gücü olmak ve bunu gerçekleştirmek için kendisini değiştirip dönüştürmektir. Bu bağlamda ve daha genel olarak, yükseköğretimin eğitim sisteminin tamamı ve toplumdaki eğitsel etkinliklere göre çok daha büyük bir sorumluluğu vardır. Eğitimin farklı seviyeleri ve biçimleriyle bağlarını güçlendirerek, eğitsel araştırmalarını artırarak, eğitim personeli için açtığı eğitim kurslarını güçlendirip genişleterek ve eğitim politikaları ve reformlarının hazırlanması, izlenmesi ve

değerlendirilmesinde görev alarak, herkes için eğitim ve çeşitli açılardan eğitsel sürecin kalitesini yükseltmek ve etkinliğini artırmak amaçlarının elde edilmesine yardımcı olmak görevi vardır.

Toplumun Bütünüyle Etkileşim

- (i) Belli başlı sosyal aktörlerin yükseköğretimle, amaçları ve kurumsal özerkliği açısından, yapıcı etkileşim içinde olması, yükseköğretimin misyonlarını optimum bir şekilde yerine getirmesi için gittikçe daha çok önem kazanmaktadır. Bu, yükseköğretimin toplumun ve çeşitli grupların gereksinim ve isteklerinin ve uzun vadeli dünya trendlerinin farkında olduğunu öngörmektedir. Yükseköğretimin Devlet, parlamento ve hükümetle ayrıca iş dünyası (kullanılan terimler: iş dünyası, üretim sektörü, endüstri, hizmet sektörü, iş) ve yükseköğretimin durumu, gelişmesi, yenilenmesi ve ilerlemesinde sorumluluğu paylaşan medya ile de etkileşim içinde olması özellikle önemli görülmektedir.
- (ii) Etkileşim, katılan tarafların, diğer taraflarla ilgili inisiyatifler almasını ve etkinliklerde bulunmasını öngörülür. Genel olarak, yükseköğretim kurumlarının toplumun geneliyle etkileşim geliştirip bunu optimum hale getirme çabaları, bölgesel konferanslar tarafından kabul edilen metinlerden çıktığına göre, bunların misyonları tarafından ima edilmektedir.
- (iii) Bütün dünyada hararetli tartışmalara yol açan yükseköğretim ve iş dünyası ilişkileri açısından yükseköğretimin "iş dünyasından gelen sinyalleri anlamak" ve "üretim sektörüyle işbirliği olanaklarını değerlendirmek" (Havana), bunu yaparken "iş dünyasıyla bağlantılarını geliştirmek" (Dakar). sorumluluğu vardır. Üretim sektörüyle etkileşimli ortaklıklar, "reaktif ve proaktif yaklaşımlar" (Tokyo) yoluyla desteklenmelidir. Bu, yükseköğretim programlarının "işyerinin gereksinimlerini karşılayacak durumda ve yeni disiplinler ve özelliklerin bunların kapsamı içinde olduğunu" ve yükseköğretim kurumlarının işgücü dünyasını yeni yerel ve bölgesel gereksinimleri tanımlayarak ve yeniden eğitim ve meslek değiştirme kursları düzenleyerek şekillendirmeye yardımcı olmada, iş dünyasının acil ekonomik ilgi alanlarından bağımsız olarak, etkin bir rol oynadığını varsaymaktadır (Tokyo, Beyrut). O halde yükseköğretimin üstleneceği aktif bir rol vardır ve toplum ve bireyin gereksinimlerini, işgücü piyasası yada insan

gücü planlaması ile değil, toplumsal talep temeline dayanarak, önceden görmekte yükümlüdür (Palermo). Öğrencilerin, profesyonel yeterliliklerine ek olarak, genel bir eğitim ve bir bilgi toplumunda iş bulmalarını kolaylaştıracak beceri ve özelliklere sahip olmalarını sağlamalı ve ekonomik ve toplumsal gelişme konularında bilgilerini artırmalıdır. Yükseköğretimin sistematik adaptasyonu, işbirliği ve bu sayede eşit ortakların işbirliği yapmakla ve piyasaya göre ikinci derecede olmakla kalmamalı yükseköğretim ve iş dünyası` arasındaki ilişkileri belirlemelidir. Devletin böyle bir etkileşimi teşvik etmekte çok önemli bir rolü vardır.

- (iv) Yükseköğretimle Devlet arasındaki ilişkiler ve kurulacak yapıcı ortaklık çok büyük önem arz etmektedir. Yükseköğretimin fonksiyonlarını yerine getirmesi ve gelişmesi için gerekli optimum politika ve yasaları yükseköğretim kurumlarına danışarak hazırlamak, yükseköğretim kurumlarının özerkliğine ve akademik özgürlüklerine saygı duyup bu özerkliği teşvik etmek, bu kurumların yaptıkları etkinlikleri topluma karşı açıklamalarını ve kendilerine ayrılmış kaynakları kullanmalarını kolaylaştırmak ve ekonomi ile ilgili aşırıya kaçan yaklaşımları ılımlı bir hale getirmek devletin görevidir (Tokyo, Palermo, Beyrut).
- (v) İşbirliği, "yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilir insan gelişiminin gereklerini karşılayabilmesi için, yeni bir `sosyal konsensus' kurulması temeli üstünde, yükseköğretimde temel bir değişikliği ortaya koyacak" belli başlı sosyal aktörlerle yapıcı etkileşim geliştirmede anahtar bir çözümdür (Havana). Eğer yükseköğretim değişecekse, bu kurumlar, hükümet ve ekonomik sektör arasındaki yapıcı bir ilişki şarttır (Palermo, Beyrut). "O halde kamu ve özel sektör kuruluşlarıyla gerçek ortaklıklar kurulmalıdır" (Dakar).
- (vi) Yükseköğretimin özellikle mali açıdan uygun kaynaklara sahip olması için, etkin bir destek, ana toplumsal aktörler ve yükseköğretim arasındaki ilişki ve etkileşimin temel bir boyutudur. yükseköğretimin artan ihtiyaçları, bu alandaki kurumları ek gelir kaynakları bulmaya yöneltmektedir. Bu çabalar toplumun ve her şeyden önemlisi yetkililerin destek ve ilgisine layıktır. Hiç şüphesiz, yükseköğretim "ortak bir çıkar" (Havana), "kamu yararına bir oluşum" (Tokyo) ve "yeni bir gelecek yaratmak için anahtar bir öneme haiz" (Palermo)³ olduğundan, "Devlet bu alanı mali olarak desteklemekten kaçınmaz" (Havana); "yüksek eğitimin finansmanı için ana sorumluluğu üstlenmelidir" (Dakar, Tokyo); hükümetin "sabit yardım programları"

(Palermo) yapması gerekir; ve "Devlet yükseköğretimin mali olarak desteklenmesinde ana öge olmalıdır" (Beyrut). yükseköğretimde devlet sorumluluğu prensibinden bazı sonuçlar çıkmaktadır (i) yükseköğretim kurumlarının etkinliklerinden ve kendilerine ayrılan kaynakları kullanma şekillerinden dolayı topluma karşı sorumlulukları vardır ve bu kurumların ek gelir kaynakları elde etmek için sürekli yaratıcı çabalar içinde olmaları ve kendi gelir getirici etkinliklerini harekete geçirmeleri gerekir.

Değişim-Yaşam Boyu Eğitim, Çeşitlendirme, Esneklik

- (i) Bilginin artışıdaki hızlanma, bireylerin sahip oldukları bilgileri sürekli güncelleştirmeleri gerektiği anlamına gelmektedir. Üstelik bilginin artışı, istihdamın yapısını değiştiren, yeni konular ve uzmanlık alanlarında personel ihtiyacı yaratan, şu anda var olan belli bazı alanlardaki - pek çok durumda gereken yeterlilik ve becerilerin de değişmesini gerektirerek - gereksinimleri artıran ve aynı zamanda belli alanlara ve belli bazı geleneksel mesleklere gereksinimi azaltan yada tamamen ortadan kaldıran gelişmeler de doğurmaktadır. Gittikçe daha belirgin hale gelecek olan bu iki yönlü süreç, yükseköğretimin öğretim programlarını ve öğretilen derslerin kapsamını sürekli yenilemesini ve eğitsel süreci, öğrenmeyi ve girişken olmayı öğretecek şekilde gözden geçirmesini gerekli kılmaktadır. Dahası bu, yükseköğretimi bilgi ve becerilerini güncelleştirmek yada tazelemek, yeniden eğitim almak. meslek değiştirmek isteyen yada genel eğitimlerini genişletmek isteyen mezunlar ve mezun olmayanlar için hem geleneksel tipte ama yeni. hem de gittikçe artan bir çeşitlilik içinde bulunan yeni tip öğretim programları hazırlamak göreviyle karşı karşıya bırakılmaktadır. Pek çok ülkede yükseköğretim kendini bu göreve değişen oranlarda uyarlamıştır ve kurumlarından bazıları şirketler ve başka toplumsal aktörlerle işbirliği oluşturma ve özel sosyo-ekonomik yada tamamen kültürel amaçlara sahip eğitim kursları düzenleme konusunda inisiyatif almışlardır. Ancak, önemi gittikçe artan bu etkinliğin artık organik bir fonksiyon olarak kabul edilme zamanı gelmiştir. Esneklik, gereksinimlerin artmasıyla çabuk başa çıkabilme ve gerekli iç değişimleri yapabilme kapasitesi, bu trendi yakalama ve ona yön vermeye yardımcı olma, yükseköğretimin, eğer toplum içindeki misyonunu tam olarak yerine getirecekse, sahip olması gereken özellikler haline gelmektedir.

UNESCO

- (ii) Başka bir sosyo-ekonomik faktör de yükseköğretimin genişlemesinde bulunmaktadır. Bir taraftan sayıları ve oranları gittikçe artan meslekler ve etkinlikler yüksek düzeyde bilgi ve beceri gerektirmektedir. Bu yüzden meslekleri icra edeceklerin yüksek eğitim almış olmaları gerekmektedir ve insan etkinliğinde üst düzey rasyonel bilgiye olan gereksinim arttıkça yükseköğretime olan toplumsal talep de sürekli olarak artmaktadır. Diğer taraftan, karmaşıklığı sürekli olarak artan toplumlarda, şehrin politik, sosyal ve kültürel hayatına katılma, insan haklarının uygulanması ve yine karmaşıklığı sürekli artan günlük yaşam, genç insanları ve her yaştan yetişkinleri yaşamları boyunca genel eğitimlerini artırmaya ve bir bilgi toplumunda sahip olmaları gereken bilgi ve becerileri kazanmaya yönlendirmekte ve teşvik etmektedir.
- (iii) Bu süreçlerin, halihazırda yürürlükte olan ve uzun vadede eğitsel etkinliklerin bütününde niceliksel ve niteliksel olarak kökten bir değişikliğe yol açacak iki ana sonucu vardır. Birincisi, bu süreçler, gelişmiş ülkelerde neredeyse herkesin dahil olduğu ve sayıları gittikçe artan bir dizi başka ülkede de aynı şekilde gelişmekte olan orta öğretimdeki önemli genişlemeyle birlikte, yükseköğretimdeki, orta öğretimden bile yüksek olduğu gözlemlenebilen, bu gelişme oranlarının kaynağında yatmaktadır. yükseköğretime girişin artmasını sağlayan enformasyon ve iletişim teknolojilerinin sağladığı yeni olanakları ve güçlendirilmiş birleşik etkileri, söz konusu ülkeye göre er yada geç yüksek eğitimin genele yayılması ile sonuçlanmaktadır. Bu genele yayılınca orta öğretimin yaygınlaşmasına benzemeyecek ve orta öğretimden gelen herkesin kesintisiz bir biçimde yükseköğretime geçmesiyle sonuçlanmayacaktır. Bu, pratikte herkesin yüksek/orta öğretim sonrası eğitimin uygun bir türünden yararlanacağı, ancak bunun hayatlarının değişik aşamalarında gerçekleşeceği anlamına gelmektedir. Sıklıkla yeni ve artan farklılıktaki şekillerde, artan çeşitlilikte ve hatta özel olarak tasarlanmış biçimde oluşturulmuş öğretim amaçları, giriş usulleri ve belirlenmiş program uzunlukları olacaktır. Tek çözüm yükseköğretim kurumlarını yaşam boyu eğitim veren yerler olarak görmek olacaktır. Yükseköğretimin yaygınlaştırılmasına yönelik bu eğilimin temelinde yatan ve insanların hayatlarının herhangi bir döneminde yararlanacakları faktörlerin yapısı ışığında, söz konusu eğilim uzun vadede geri döndürülemez bir konumdadır ve yirmi birinci yüzyılda yükseköğretim ve toplumların üstesinden gelmesi gereken en önemli görevlerden biri olacakmış gibi

UNESCO

görünmektedir. Tarafların bu olasılığı göz önüne almaları ve bu konuda hayal gücü ve gerçekçilikle hazırlık yapmaları gerekmektedir.

- (iv) İkinci olarak yukarıda söz edilen süreçler ve trendlerin ışığı altında, eğitimi Yükseköğretim dahil olmak üzere eğitim şekillerinin hiçbiri artık tam olarak en son halini almış olarak kabul edilemeyeceğinden ve yapıları ve öğretim, programlarının bir kere belirlenmiş ve böyle kalacak değil. toplumların, gereksinimlerin, isteklerin, evrimine yanıt, verecek biçimde evrime uğramaları, çeşitlenmeleri, daha esnek hale gelmeleri ve daha da iyisi bunların oluşumunda ve yönlendirilmesinde yer almaları gerekeceğinden - bir bütün olarak yeniden ele almak gerekli hale gelmektedir. O halde eğitim alanında yapılması zorunlu olan değişiklik - UNESCO Genel Konferansının 19'uncu oturumunda (1976) kabul edilen Yetişkin Eğitiminin Geliştirilmesi ile İlgili Önerilerde tanımlandığı ve iki bağımsız uluslararası komisyon tarafından UNESCO'nun himayesi altında hazırlanan ve "Var Olmayı Öğrenmek" (1973) ve "Öğrenme: İçteki Cevher" (1996) başlıklarıyla yayınlanan iki ana raporda sunulup açıklandığı gibi - herkes için yaşam boyu eğitim anlayışıyla bir dönüşüm geçirmesidir. yükseköğretim için, kurumsal, işlevsel ve eğitim programları açısından bu kökten değişim, devam eden yada yaşam boyu süren bir projeye tamamen entegre olması anlamına gelir. "Bugünkü bilginin yapısı, sürekli yenilenmesi ve baş döndürücü genişlemesi nedeniyle yaşam boyu eğitim kavramıyla uyum içindedir"; "yaşam boyu eğitim modeli zaman geçirilmeden entegre hale getirilmelidir" (Havana). "Yaşam boyu eğitim kavramı çok yüksek öneme sahiptir" (Tokyo, Beyrut). "...yükseköğretim sistemlerinin, [...] yaşam boyu eğitim... gibi kavramların üzerine şekillendirilmiş yeni politika ve yeni yöntemler aracılığıyla yenilenmesi için güçlü bir destek gerekmektedir" (Tokyo). "Kişisel ve profesyonel gelişim, kariyer değişikliği, aktarılabilir beceriler ve yüksek oranda eğitilmiş personel arz ve talebini karşılayabilmek için yaşam boyu öğrenim şarttır" (Palermo).
- (v) Yükseköğretimde - birbirleriyle çok yakından ilişkili iki konu olan - çeşitlilik ve esneklik yaşam boyu eğitimin ana bir ögesidir. Bunlar özellikle amaçlar, giriş, ders içeriği, kurumsal yapılar, kapsanan alanlar, ders konuları ve uzunlukları, mezuniyet sistemleri, öğretim işlerinde yararlanılan yöntem ve teknikler ile istihdam edilen öğretim elemanları ile ilgilidirler. Esneklik ayrıca kurumların yeni gereksinimleri hızlı bir biçimde karşılama, hatta bunları öngörme, çatıları esnek ve akıcı hale getirme, yükseköğretime giriş kriterlerini iş hayatında

UNESCO

kazanılan deneyimlere göre ayarlayabilme kapasitesi anlamına da gelir. Uzaktan öğretim, işyeri eğitimi ve özellikle de yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri, yükseköğretimin yaşam boyu eğitim konseptini uygulama olanaklarını büyük oranda artırmaktadır. Yetkililerin ve ekonomik sektörün, yükseköğretime bu teknolojileri elde etme konusunda ve yükseköğretim kurumlarının elemanlarını bu teknolojilerin öğretim, öğrenim ve araştırma çalışmalarında tam olarak kullanılmasını sağlamak üzere eğitime çalışmalarında yardımcı olması gerekir. Bunun için, özellikle gelişmekte olan ülkeler yararına uluslararası işbirliği yapılması çok önemlidir. Bu bağlamda UNESCO'nun üzerine çok önemli bir görev düşmektedir.

- (vi) Yükseköğretimin daimi bir gelişime sahip olması ve tüm anlamlarıyla geniş kapsamlı bir herkes için yaşam boyu eğitim projesine entegre olabilmesi için yükseköğretim kurumları, hükümetler ve diğer sosyal aktörlerin, yükseköğretimin öğrenci kabul kapasitelerini arttırmak için bir seferberlik içine girmeleri ve birlikte çalışmaları gereklidir. Bu kapasitelerin, mümkün olduğunca önceden tahmin edilen ve birbirini izleyen giriş rakamlarının gelişimine denk gelmesi ve öğrencilerin çeşitliliği ve gereksinimlerini karşılayabilecek düzeyde olması önemlidir. Gerekli ölçütlerin hazırlanması, bunu için gerekli yolların, özellikle de fonların sağlanmasını gerektirir. Bu bağlamda bir yandan Devletlere yükseköğretime gerekli kaynakları bulmanın kendi görevleri olduğu - daha önce bölgesel konferanslarda yapıldığı gibi hatırlatılırken ve yükseköğretim kurumları ek gelir kaynakları aramaya teşvik edilirken, uygun bulan ülkelerin bir yükseköğretimi geliştirme Ulusal Fonu kurmaları tavsiye edilmektedir. Her Devlette kabul edilen yasal düzenlemelere uyumlu bir şekilde yönetilen böyle bir Fona, yükseköğretimin mezunlarına ve hizmetlerine gereksinim duyan bütün sektörler, organizasyonlar ve şirketler tarafından katkıda bulunulmalıdır.
- (vii) Yükseköğretimde geniş kapsamlı bir yaşam boyu eğitim projesine entegre olabilmesi için yapılması gerekli değişiklikler diğer eğitim biçimleri ve şekillerinde, özellikle de orta öğretimde değişiklikler yapılmasını gerektirir. Ortaöğretimin geliştirilmesine ve orta öğretimden mezun olmuş yada gerekli bilgi ve deneyime sahip yetişkinler için geleneksel dal (bölüm) ve kursların kademeli olarak açılması ile birlikte mezun olan ve olmayanlar için yükseköğretimde kurslar açılmasına yönelik gelişme yeni bir durum yaratmaktadır. Bu durum yükseköğretime illa orta öğretimden sonra değil, hayatın çeşitli

UNESCO

evrelerinde de girebilmek için genel bir olanağa giden yolu hızla açmaktadır. Bu, genç insanlara-bunların orta öğretimden mezun oldukları zaman ara vermeden okumaya devam etme yada iş hayatına atılma arasında bir seçim yapmalarına olanak sağlayacak-bir eğitim vermeyi olası ve gerekli kılar. Bu konu orta öğretime iki yönlü bir amaç yüklemektedir - öğrencileri iş hayatına girmeleri var ve aynı zamanda yükseköğretime girebilecek şekilde yetiştirmek.

Bu iki yönlü amaç sonuçta genel orta öğretimden başlamak üzere orta öğretimin genel gidişatı ve içeriğinde çok önemli değişiklikler olacağını ima etmektedir. Birkaç ülke dışında bu seviyedeki öğrencilerin çoğu bir çok durumda yalnızca kendilerini yükseköğretime hazırlayan genel orta öğretim kurumlarına girmektedir. Bu bağlamda çeşitli yerlerde gözlemlenen, bir taraftan genel orta öğretime uygulamalı bilimler öğelerini dahil etmenin yanı sıra pratik fen ve beceri dersleri verme, diğer taraftan teknik ve meslek okullarındaki derslerde genel eğitimi güçlendirme ve daha çok aktarılabılır beceriler geliştirme eğilimi başka bir deyişle genel eğitim ve mesleki-teknik eğitimin birbirine yakınlaşması eğilimi etkin bir biçimde desteklenmelidir. Bu olduğunda mesleki ve teknik okullardan mezun olanların yükseköğretime başvurması bu trendin güçlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Durum böyle olduğuna göre yirmi birinci yüzyılın üniversite öncesi eğitime, edebi, bilimsel ve teknolojik kültürü, yeniden tanımlanmış bir genel eğitime dahil eden ve bunları bir araya getiren ve insan etkinliğinin ana alanlarına geniş bir giriş yaparak, bu ana alanlardan birinde iyi bir temel sağlayan yeni bir yaklaşımla bakmak gerekmektedir. Ortaöğretim bir yandan öğrencileri çok geniş bir meslekler grubu içinden istedikleri alanda iş hayatına girmeleri için hazırlarken, bir yandan da onları yükseköğretim için hazırlamaktadır. Bu arada iş hayatına girmeyi seçenlerin okumaya devam etme haklarının ve yükseköğretimde geleneksel ve diğer özellikteki kurslara - iş hayatında edindikleri deneyimleri de bunların lehine bir özellik olarak değerlendirilerek-katılma olanaklarının sürekli olarak garanti edilmesi gerekir. Bu, orta öğretimin eğitsel ve sosyal rolünü ve kimliğini netleştirecektir; böylece genel ve mesleki olarak iki yönlü olan ortaöğretimde bu konumdan bunlarla ilgili geniş kapsamlı hayat boyu eğitim projesine, iş deneyimine eğitsel bir değer yükleyerek ve yükseköğretim ve iş dünyası da dahil olmak üzere eğitim dünyasının bu öğelerin birbiriyle bağlantılı hale gelmesini sağlayarak - daha iyi bir duruma geçebilecektir.

Yükseköğretim kendini yenileyerek eğitim sisteminde özellikle de ortaöğretimde meydana gelecek bir değişimi başlatmış olacaktır. Eğitimin

çeşitli seviye ve biçimlerinde daha büyük bir tutarlılık ve daha iyi bir "dikey" ve "yatay" devamlılık sağlayacak ve böylece bir bütün olarak eğitim sisteminin yaşam boyu eğitimin gerçekleşmesine katkısını artıracaktır.

Yükseköğretime giriş

- (i) Yükseköğretime giriş eğitsel sistemin en temel sorunlarından biridir. Bu girişle ilgili koşullar büyük oranda yükseköğretimle ilgili ve bazı açılardan da genel olarak eğitimle ilgili ulusal politikalarda ortaya çıkmaktadır. Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 26. Maddesinde ``Herkesin eğitim hakkı vardır [...] yükseköğretim bir mezuniyet temeli esas olmak üzere herkese açıktır," denmektedir. Eğitimde ayrımcılığa karşı UNESCO yasası, Madde 4.a.'da devletlerin "yükseköğretimin herkese, bireysel kapasite ölçüsünde açık olmasını sağlayacakları," belirtilmiştir. Ekonomik, sosyal ve Kültürel Haklar Uluslar arası Kararı Madde 1. paragraf 2(c)'de "yükseköğretimin, uygun olan bütün yolların kullanılmasıyla kapasite temel alınarak özellikle de parasız eğitimin yaygınlaştırılmasıyla herkese açık olmasının sağlanmasını" şart koşmaktadır. ``mezuniyet" ve "bireysel kapasite" terimleri diğer şeylerin yanı sıra - uygun bir hazırlık süreci, kanıtlanmış çalışma güdüsü ve yeteneği ve yükseköğretimin şu ya da bu alan ile ilgili net ve iyi güdülenilmiş bir tercih ile birlikte pratik deneyimin de bir artı özellik olarak alınması anlamına gelebilir. Uluslararası Karar, bu prensibi, "uygun olan bütün yolların kullanılmasıyla, kapasite temel alınarak ve özellikle de parasız eğitimin yaygınlaştırılmasıyla herkese açık olmasının sağlanmasını" şeklinde işleyerek ilk sıraya "parası" olanları değil "kapasitesi" olanları koymaktadır. Hem kapasitesi, hem de parası olanlar maliyetin tamamını ya da bir kısmını karşılayabilir. Sadece parası olanlar ise söz konusu kapasite ve mezuniyetlere sahip olabilmek için çaba göstermelidir. yükseköğretimin kökten bir biçimde değişebileceği tek sistem olan demokratik bir sistemde bu hem kamu, hem de özel sektör kurumları için geçerlidir. Her iki durumda da bu sorun yalnızca yetkilileri değil, toplumun bütününe ilgilendirmektedir. Toplumsal istikrarın temeli adalet ve insan haklarının uygulanmasıdır.
- (ii) Günümüzde yükseköğretime girişin yaygınlaşmasına rağmen eşitsizlikler hala vardır. Bunların kaynakları çeşitlidir - coğrafi, ekonomik ve toplumsaldır. Ayrıca ısrarlı bir seçkinciliğin de bu konuda büyük etkisi vardır. Bu eşitsizlikler özellikle kadınları, kırsal nüfusu ve çeşitli geri bırakılmış grupları etkilemektedir. Bunlar yükseköğretime

UNESCO

girişi, öğretmenlik mesleğini ve sorumluluk sahibi makamları ilgilendirir.

- (iii) Eşitlik nedenleri ve ayrıca sosyal ve ekonomik nedenler ve herkes için yaşam boyu eğitim hedefi, yükseköğretime girişi genişletip demokratikleştirmeye yönelik ve buralarda yer alma oranlarını artırıcı sürekli ve kararlı çabalar gösterilmesini yaşamsal bir öneme sahip hale getirmektedir. Herkes hayatının herhangi bir aşamasında, üniversite çalışmalarına yeniden başlayıp sürdürebilmeli ve herkesin "üniversite hayatına geri dönme hakkı" (Havana) olmalıdır. Her bir yurttaşın yükseköğretimin sağladığı olanaklar, beceri ve bilgilerden yararlanabilmesi için yollar genişletilmeli ve çeşitlendirilmelidir (Tokyo). Talebin çeşitlenmesi, kurumsal farklılaşma, giriş açısından yeni politikalar ve esneklik anlamına gelmektedir (Palermo). İş hayatına giren ya da mezun olmadan okuldan atılanların üniversiteye girişi için özel önlemler gereklidir (Beyrut). yükseköğretim çalışmalarında, yükseköğretimde öğreticilik ve diğer sorumluluk alınan görevlerde ve ayrıca bilim ve teknolojiye kadınların katılımını sayı ve oranını artırmak için hedef odaklı politikaların (Dakar) oluşturulması şarttır. Çeşitli az öncelik tanınmış gruplarla ilgili özel önlemlerin de ayrıca alınması gerekir.
- (iv) Açık öğretim, uzaktan eğitim ve yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri yükseköğretime giriş konusunda, özellikle yeni toplumsal kategoriler için gittikçe artan olanaklar sağlamaktadır. Bu potansiyelden eğitsel amaçlarla tam olarak yararlanılması önemlidir. Bu amaca ulaşılabilmesi için özel politikalar üretip bunları uygulamak devlete ve yükseköğretim kurumlarına düşmektedir.
- (v) Gerçekleştirilmesinde yükseköğretimin büyük bir payı olan, yükseköğretime girişin genişletilip demokratikleştirilmesi hedefi bugün, herkes için yaşam boyu eğitim konsepti içinde yer almalıdır. Genel ve profesyonel bilginin ve becerilerin güncelleştirilip seviyelerinin artırılması için kurumlar, geleneksel tipteki kurslar ve hepsinden önemlisi mezunlar ve mezun olmayanlar için yeniden eğitim ve yeniden kariyer yönlendirilmesi amacıyla açılan kursların çeşitlendirilmesi, yaşam boyu eğitime girişi genişletip esnek bir hale getirmekte ve bu eğitime katkıda bulunmaktadır. Bu gelişme, hayatın çeşitli aşamalarında üniversite eğitimine geri dönüşü kolaylaştıran şartlar oluşturmuştur ve bu durumun hemen ortaöğretimden sonra gerçekleşmesi de şart değildir. Söz konusu gelişme böylece

yükseköğretimdeki nüfusun kompozisyonunu şu anda bulunduğu yaş ve sosyo-mesleki kategoriden, iş hayatı deneyimi ve daha büyük olgunluk sahibi öğrencilerin giderek daha yüksek oranda yer aldığı bir öğrenci yapısına doğru değiştirmektedir.

- (vi) Eşitlik sağlama kaygısı, dezavantajlı çevreler ve mütevazı geçmişlere sahip pek çok çocuğun başarı şansını artırmak ve yükseköğretime geçmeleri için gerekli eğitimi almalarını sağlamak ve böylece toplumun, nüfusun bütün potansiyel zeka ve yetenek kaynaklarından yararlanmasını gerçekleştirebilmek için eğitsel sürecin başına doğru ekonomik, sosyal ve eğitsel ölçütler sağlayan özel politikaların ortaya konulmasını gerektirir.

Öğrenci ve Öğretmenler

- (i) Yükseköğretimde, özellikle öğretim/öğrenme sürecinde öğrenci ve öğretmenler en önemli rolü üstlenirler. Bunların etkileşimi yükseköğretim kurumlarının etkinliklerinde merkezi konumdadır. Yeni bilgi teknolojilerinin gelişimi, yükseköğretimin çeşitlenmesi öğretim ve öğrenme için çok kısa süre önce yalnızca hayal edilebilen olanaklar açmaktadır ve eğitsel sürecin içinde, bu sürecin karakteristikleriyle beraber, öğretmen ve öğrencilerin rollerini kayda değer ölçüde değiştirmektedir. Hiç şüphesiz, bu durum öğretmen ve öğrencilerin kendi aralarındaki direk insani bağlantıların önemini azaltmaz. Öğretmen/öğrenci bağlantısı, öğretme/öğrenme sürecinin kalitesi ve sonuçları açısından etkin ve çoğu zaman belirleyici olan bir ilişki yaratır.
- (ii) "Bir yükseköğretim öğretmeni" ya da "öğrencisi" olma hakkı kazanılmalıdır.
- (iii) Geleceğini düşünen bütün toplumlar öğrencileri ilgilendiren her şeye eğitilmeleri ve öğretilmeleri, kafa yapıları, istek ve gereksinimleri onları güdüleyen değerler, yaşama ve çalışma şartlarına-en yüksek önemi vermelidir. Hızlı ve kökten biçimde değişen bir dünyada öğrencilerin, eğitimleri süresince, bağımsız düşünebilir bir hale gelerek kendi hayatlarını yönlendirebilmelerini ve toplum için daha iyi bir gelecek yaratma konusunda faydalı bir katkı yapabilecek bir konuma gelebilmelerini sağlayacak. bir insanlık dayanışması bilinci içeren aktif yurttaşlık özellikleri ile birlikte karmaşık durumları analiz edebilme

UNESCO

kapasitesi, yaratıcılık, inisiyatif, görev ve sorumluluk bilinci sahibi olarak ve iyi bir genel öğretim ve seçtikleri alanın temel disiplinlerinde derinlemesine bir eğitimin yanında, istihdam edilebilirliklerini artırmak için, mümkün olduğunca aktarılabilir beceriler kazanmaları şarttır. O halde yükseköğretim kurumlarında öğrencilerin etkin bir rol almaya özendirilmeleri, bu rolün ve öğrenci organizasyonlarının rolünün tanınması, bunların yükseköğretim ve derslerin tasarımı ile ilgili politikaların oluşturulması ve karar verme süreçlerine katılmalarına izin verilmesi (Havana, Dakar, Tokyo, Palermo, Beyrut) ve böylece kendi eğitimlerini biçimlendirme konusunda söz sahibi olmaları önemlidir. Böyle bir katılım öğrencilerin geniş kapsamlı eğitiminin sağlanması için gereklidir. Aynı zamanda rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, tamamlama kursları, araştırmaya giriş dersleri ve yaşam şartlarını iyileştirecek önlemlerden yararlanmaları gerekir.

- (iv) Öğrencileri ilgilendiren her şey öğretmenleri de ilgilendirir ve bunun tersi de doğrudur. Öğretmenler akademik yeterliliği, öğretme yetenekleri, çalışma ve yaşama şartları, insani ve ahlaksal özellikleri ile eğitim geçmişlerinin öğretim/öğrenme sürecinin ve öğrencilerin genel ve özel alan eğitimlerinin sonuçları üzerinde belirleyici bir önemi vardır. Öğretmen bütün öğretim sistemlerinin temel taşıdır. Yükseköğretimdeki gözlemlenebilir genişleme, yaşam boyu eğitim doğrultusundaki evrimi ve kurumları ve öğretim programları, mezuniyet sistemleri, karşılanması gereken gereksinimler, öğrencilerinin yaş ve deneyimlerindeki çeşitlilik, öğretime yeni yaklaşımlar geliştirilmesini gerektirerek öğretmenin geleneksel rolünü değiştirmekte ve öğretmenin görevini de buna bağlı olarak çeşitlendirmektedir. Bilgi ve tekniklerin daha hızlı ilerlemesiyle bu, öğretmeyi daha karmaşık ancak daha özendirici bir iş haline getirmiştir. Öğretim mesleğinde öğretim ve araştırma için yeni enformasyon sistemlerini kullanabilme yeteneği, diğer şeylerin yanında, gittikçe daha gerekli bir hale gelmektedir. yükseköğretimdeki öğretmenlerin eğitimi ve daha ileri bir seviyede eğitilmeleri sorunu, profesyonel eğitimleri de dahil olmak üzere, yeni boyutlar ve artan bir önem kazanmaktadır ve özel tesisler ve şebekelerin (Networks) kurulması dahil bu amaçla yeni önlemler alınması gerekli görülmektedir (Havana, Dakar, Tokyo, Beyrut). Öğretmenlerin araştırmalara katılması ve öğretimle araştırmanın bağlantılı hale gelmesi de yükseköğretimin etkinliğinin artırılması, bilginin gelişimine katkıda bulunulması ve araştırma ve araştırma ve geliştirme için iç kapasitelerin geliştirilmesi için çok önemli hale gelmektedir (Havana, Dakar, Palermo, Beyrut). Öğretmenlerin

UNESCO

yükseköğretimin politikaları ve ders programlarının hazırlanmasında ve bunlarla ilgili karar alma sürecinde yer almaları, yükseköğretimin gereği gibi yürütülmesi ve değiştirilmesi için şarttır. Katılım artırılmalı ve öğretmenlerin gereksinimleri dikkate alınmalıdır. Öğretmenlerin yaşam ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi birçok ülkeyi, ilgilendiren bir sorundur. Bu konuda hükümetler ve toplumun bütününün ilgisini gerekmektedir. yükseköğretim elemanları ile ilgili politikaların oluşturulması, temel ve ileri düzeylerdeki eğitimleri, işe alınmaları, çalışma ve yaşama şartları, bütün yükseköğretim programlarının vazgeçilmez parçalarıdır. yükseköğretim Personelinin Statüsü ile ilgili LTNECO Önerisi bu gibi politikaların oluşturulması ve yürütülmesi için yararlı bir kılavuz olarak kullanılabilir.

- (v) Öğretmenler ve öğrencilerin ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyelerde akademik olarak seferber olması eğitimleri ve kişisel gelişimlerinin gelişiminde, bilginin paylaşımında. kültürlerin karşılıklı olarak birbirlerini anlamaları ve entelektüel ve ahlaksal açıdan halkları bir araya getirme ve bölgesel seviyede, bölgesel entegrasyon için dayanışma önemli bir faktördür. Akademik seferberliğin hükümetler ve yükseköğretim kurumları tarafından özendirilmesi milli eğitim, bilim ve kültür politikalarının bir parçası olmalıdır. Bölgesel çalışma raporlarının ve Çalışmalar, Diplomalara, ve Derecelerin Kabulü ile ilgili Uluslararası Öneri ve kurumlar arasında ağlar (Networks) bu bağlamda önemli kabul edilmektedir (Havana, Dakar, Tokyo, Palermo, Beyrut).

Özerklik ve Sorumluluk Akademik Özgürlükler Nesnellik ve Entelektüel Yeterlilik

Yükseköğretim kurumlarının, bu kurumlar misyonlarını yerine getireceklerse, akademik özgürlük sahibi ve geniş oranda özerk olması - ki bu özerkliğin güçlendirilmesi ve korunması gerekir - şarttır. Özerklik topluma karşı sorumluluk sahibi olmayı gerektirir. Kurumsal özerklik ve akademik özgürlükler, yükseköğretim sisteminin etkin bir biçimde işlemesi, değişme ve görev alma kapasitesinin güçlendirilmesi, gözlem ve danışma merkezi olma fonksiyonlarını sürdürebilmesi, büyük etik problemler ve küresel öneme sahip ana konularda ahlaksal otoritesini savunabilmesi için ve ayrıca demokrasinin uygulanıp ileri götürülebileceği bir yer olarak gelişmesi için gereklidir. Ayrıca bir şekilde yükseköğretimin kritik fonksiyonu için bir neden ve temel oluşturan akademik özgürlüklerin belli bazı prensiplere ve normlara

uyulduğunu varsayarken, bu arada yükseköğretim kurumlarında nesnellik, tarafsızlık ve entelektüel yeterlilik sahibi olma sorumluluğu da yükler.

Araştırma ve Katılım

Araştırma yükseköğretimin temel bir misyonu (Dakar) ve ana bir fonksiyonudur. yükseköğretim kurumları kendi içlerinde entelektüel yaratı için eğitilmiş personelin büyük bir kısmını, bir çok ülkede bu personelin çoğunluğunu içinde barındırır. O halde bu potansiyelden, yalnızca eğitim amacıyla değil, aynı zamanda bilginin gelişimine, yeni bilgilerin yaratılmasına, kültürel gelişim ve olgunluğa, toplumun karşı karşıya olduğu problemlerin çözümüne, sürdürülebilir insan gelişimine ve barış, demokrasi ve çevrenin korunması fikirlerinin tam olarak yaygınlaşmasına (Havana, Dakar, Palermo), bilim ve teknolojideki ve sosyal ve beşeri bilimlerdeki araştırmalar yoluyla katkıda bulunması için (Havana, Dakar) tam olarak yararlanmak şarttır. Bu yükseköğretimin, özellikle de öğretim personelinin a görevi sorumluluğu ve işlevidir. Araştırma çalışmalarında etik kaygılar göz önüne alınmalıdır (Palermo, Beyrut).

Araştırma ve entelektüel yaratım, güncel olan yüksek standarttaki bir eğitimin sağlanması ve eleştirel, yenilikçi bir yaklaşım geliştirilmesi ve zaten bilinenlerden farklı bir içeriğe sahip bir gelişime duyulan istek için gereklidir.

Ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyelerdeki yükseköğretim kurumları arasında çok çeşitli biçimlerdeki işbirliği - özellikle şebekelerin (network) geliştirilmesi, kamu ve özel sektörden diğer sosyal aktörlerle etkileşim araştırmayı destekleme ve ileri götürmenin yollarıdır. UNESCO ve bölgesel organizasyonların, uluslararası ve bölgesel hükümet dışı organizasyonlar gibi, böyle bir işbirliğini desteklemek gibi özel bir sorumlulukları vardır.

Yükseköğretim kurumlarının araştırma için yeterli kaynaklara sahip olmaları gerekir. Araştırmaları desteklemekte ana görev Devlettir ancak diğer sosyal aktörler de (ulusal ve uluslararası özel yada kamuya ait şirketler, vakıflar, dernekler, vs.) bu kurumları desteklemeye yardım etmelidir. Kurumlar da kendi açılarından kaynakların kullanımına ilişkin hesap verebilecek konuma gelmek için hazırlıklı olmalı ve kendileri için yeni finansman kaynakları bulmalıdırlar.

Öngörü yükseköğretimin önemli bir görevidir. Kastedilen gelecekte gereksinim ve gereklilik duyulabilecek şeylerin öngörülmesi ve öngörünün

UNESCO

yalnızca bugünün gereksinim ve gerekliliklerinin uyarlanmasıyla kalmamasıdır. Bu görevi yerine getirmek için yükseköğretim kendi öngörü kapasitesini güçlendirmelidir. İleriyi düşünmek ve tahminlerde bulunmak yükseköğretimin öğretim programları ve araştırma çalışmaları ile yönetimini harekete geçirmelidir. Öngörü, yükseköğretimin toplumda, özellikle yeni toplumsal ve çevresel gereksinimler açısından toplum içinde ve eğitim alanının genelinde etkin bir rol almasını sağlayacak ve toplumun geleceği şekillendirmesine ve kendi kaderini çizebilmesine olanak sağlayacaktır.

Bölgesel konferanslar tarafından yükseköğretime ait olarak kabul edilen ve eğitim alanının ilerisine taşınan bu öngörüsels rolün önemi artma eğilimindedir. yükseköğretim kurumları öğretim elemanları başka yerlerdekinden çok daha farklı sayıda disiplinden olan birinci ve en önemli üniversiteler için yol göstericilik misyonlarını üstlenmeleri en önemli görevlerindedir.